

Marek Gosztyła*, Tomasz Gosztyła**

Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego Koszyc w opiniach studentów

Protection of architectural monuments and the cultural heritage of Kosice in students' opinions

Słowa kluczowe: zabytki, dziedzictwo kulturowe, ochrona, opinia społeczna, Koszyce

Key words: monuments, cultural heritage, protection, public opinion, Kosice

WPROWADZENIE

Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego każdej społeczności zawsze posiada kontekst lokalny. Oprócz działań o charakterze centralnym i biurokratyzowanym, duże znaczenie ma stan świadomości oraz postawy ludzi mieszkających w bezpośredniej bliskości obiektów zabytkowych, dotyczące ich ochrony oraz utrzymania. Z uwagi na to, badania prowadzone od 2005 roku (Gosztyła, 2006; Gosztyła, Gosztyła i Pásztor, 2014; Gosztyła i Gosztyła, 2016) z udziałem zróżnicowanych grup społecznych zamieszkałych w wybranych miastach (o porównywalnych walorach zachowanych obiektów zabytkowych), mają na celu dać odpowiedź na następujące pytania: jaki jest stopień zainteresowania ochroną dziedzictwa kulturowego przez miejscową ludność? Jakie daje się zauważać preferencje w dystrybuowaniu środków publicznych na te sfery życia gospodarczego i kulturalnego? Wyniki tego typu badań mogą wskazać, w jakim zakresie zachowane dziedzictwo materialne oddziałuje i odgrywa rolę w rozwoju życia lokalnych społeczności. Przyjęty kierunek badań pozwala również określić, jak dziedzictwo kulturowe generuje rozwój innych sfer ekonomiczno-społecznych.

INTRODUCTION

Protection of architectural monuments and cultural heritage of every community, always has a local context. Apart from central and bureaucratic actions, what is very important is the state of awareness and attitudes of the people living in direct proximity of the historical buildings, regarding their protection and maintenance. Taking this into consideration, the research conducted since 2005 (Gosztyła, 2006; Gosztyła, Gosztyła and Pásztor, 2014; Gosztyła and Gosztyła, 2016) with the participation of diverse social groups living in chosen cities (which have similar values of historical buildings maintained), aims to give answers to the following questions: what is the degree of interest in protection of the cultural heritage in case of local community? What preferences can be noticed when it comes to distributing public funds to these areas of economic and cultural life? Results of this kind of research can show, to what extent the maintained material heritage influences and plays an important role in life development of local communities. The direction of the research also makes it possible to assess, how cultural heritage generates the development of other economic and social areas.

* dr hab. inż., prof. PRz, Politechnika Rzeszowska, Wydział Budownictwa, Inżynierii Środowiska i Architektury, Zakład Konserwacji Zabytków
* dr, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny, Zakład Psychologii

* Rzeszów University of Technology, Faculty of Civil and Environmental Engineering and Architecture, Dept. of Building Conservation
** University of Rzeszów, Dept. of Psychology

Cytowanie / Citation: Gosztyła M., Gosztyła T. Protection of architectural monuments and the cultural heritage of Kosice in students' opinions. *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation* 2016;46:46-55

Otrzymano / Received: 01.03.2016 • **Zaakceptowano / Accepted:** 23.03.2016

doi:10.17425/WK46KOSICE

Niniejsze badania przeprowadzono w Koszycach, ośrodku miejskim z dobrze zachowanym Starym Miastem. Badanymi byli studenci Wydziału Architektury i Wydziału Budownictwa Uniwersytetu Technicznego (Technická Univerzita) w Koszycach, a zatem, jak można przyjąć, osoby o ponadprzeciętnym poziomie wiedzy merytorycznej, dotyczącej poruszanej problematyki. Projekt stanowi bezpośrednie nawiązanie do wcześniejszych badań, gdyż skala obiektów zabytkowych mieszczących się na Starym Mieście w Koszycach jest zbliżona do liczby zachowanych zabytków Jarosławia, Przemyśla i Rzeszowa. Przede wszystkim jednak jest kontynuacją badań już prowadzonych w Koszycach (Gosztyła, Gosztyła i Pásztor, 2014), co stwarza szansę ujęcia zmian w zakresie opinii i postaw odnośnie do ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego tego miasta.

PROBLEMATYKA BADAWCZA

Problematyka badawcza podjęta w niniejszym projekcie wyraża się w następujących pytaniach:

1. Jaki jest stan wiedzy osób studiujących w Koszycach na temat podejmowanych działań związanych z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego miasta?
2. W jakim stanie, zdaniem studentów, są utrzymane zabytkowe zabudowania miasta? Jak studenci oceniają działania zmierzające do ich ochrony?
3. Jakie miejsce (jaką lokatę), w opiniach studentów, zajmuje ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego Koszyc na tle innych potrzeb miasta?
4. Jakie rozwiązania, zdaniem studentów, należałoby podjąć w zakresie finansowania ochrony zabytków Koszyc, kwestii ich własności oraz promowania dziedzictwa kulturowego miasta?

OSOBY BADANE I PRZEBIEG BADAŃ

Ogółem zbadano 114 osób – 38 kobiet i 73 mężczyzn. Trzy osoby nie zaznaczyły swojej płci. Respondenci byli w wieku od 18 do 35 lat, jedna osoba zaznaczyła przedział wiekowy 56–65 lat, wszyscy byli studentami Wydziału Architektury i Wydziału Budownictwa Technická Univerzita w Koszycach. Udział w badaniach miał charakter dobrowolny, respondenci wypełniali kwestionariusz anonimowo.

NARZĘDZIE BADAWCZE

W badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystano technikę ankiety i narzędzie badawcze, jakim był kwestionariusz, składający się z 18 pytań: cztery pytania miały charakter otwarty, dziewięć półotwarty, a pięć – zamknięty. Większość pytań składających się na narzędzie badawcze była już uprzednio wykorzystywana w badaniach M. Gosztyły (2006) oraz M. Gosztyły i in. (Gosztyła, Gosztyła i Pásztor, 2014; Gosztyła i Gosztyła, 2016), co pozwala na porównanie

This research was conducted in Kosice, an urban centre with well-preserved Old Town. The respondents were students of the Faculty of Architecture and the Faculty of General Building of Technická Univerzita in Kosice, therefore, as it may be assumed, people with the above-average level of substantive knowledge in the field of the subject matter. The project is in line with the previous research, as the scale of historical buildings located in Kosice Old Town is similar to the number of preserved monuments in Jarosław, Przemyśl and Rzeszów. Essentially, however, it is a continuation of the research that was already conducted in Kosice (Gosztyła, Gosztyła and Pásztor, 2014), which creates an opportunity to recognize changes in opinions and attitudes regarding protection of architectural monuments and the cultural heritage of this city.

RESEARCH ISSUES

The research issues that were undertaken in this project are expressed in the following questions:

1. What is the state of knowledge in case of people studying in Kosice about the undertaken actions regarding protection of monuments and the city's cultural heritage?
2. According to the students, in what condition are the city's historical buildings maintained? How do the students evaluate the actions leading to their protection?
3. In which place (in which position), according to the students, is the protection of historical monuments and cultural heritage of Kosice located, against other needs of the city?
4. According to the students, what steps should be taken in the area of financing the protection of monuments in Kosice, the question of their ownership and promoting the city's cultural heritage?

RESPONDENTS AND COURSE OF THE RESEARCH

A total of 114 of respondents were surveyed – 38 women and 73 men. Three respondents did not mark their gender. The respondents were aged 18–35, one person marked the age bracket 56–65, they were all students of the Faculty of Architecture and the Faculty of General Building of Technická Univerzita in Kosice. Participation in the research was voluntary, respondents filled in the questionnaire anonymously.

RESEARCH TOOL

The research used the diagnostic survey method, survey technique, and a research tool which was a questionnaire, consisting of 18 questions: four questions were open-ended, nine were semi-open-ended, and five were closed-end questions. Most of the questions that made up the research tool were previously used in the research by M. Gosztyła (2006) and M. Gosztyła

uzyskanych rezultatów z wynikami wcześniej zrealizowanych projektów badawczych.

WYNIKI

W pierwszej kolejności pytano respondentów o to, co stanowi o specyfice kulturowej Koszyc. Pytanie miało charakter otwarty. Podawane odpowiedzi można podzielić na dwie kategorie. Do pierwszej z nich należą wypowiedzi o charakterze ogólnym, jak np. „Zabytki, folklor”; „Stare ulice, budynki z historią i architekturą ubiegłego wieku”. Na kategorię drugą składały się odpowiedzi wskazujące na konkretne obiekty w mieście: „Katedra św. Elżbiety”; „Urbanowa Wieża”; „Ratusz”; „Więzienie”; „Kulturpark”. Odnotowano też jedną odpowiedź, zgodnie z którą „Koszycy nie przedstawiają się, jak typowe miasta w Europie środkowej w sensie głębszej historii, nie znajduje się spójnej tożsamości miasta”.

Pytanie drugie brzmiało: „Czy wśród znanych Panu(-ni) zabytkowych budowli, znajdujących się na terenie Koszyc są takie, które utrzymano w dobrym stanie”? Odpowiedzi przeczącej udzieliło ośmiu respondentów, 35 osób badanych nie miało jednoznacznej opinii („Trudno powiedzieć”), 68 badanych odpowiedziało twierdząco. Osoby te wymieniały następujące obiekty: „Katedra św. Elżbiety”; „Koszycki teatr”; „Dom sztuki”; „Kamienice przy ul. Głównej”; „Muzeum Wschodniosłowackie”; „Rodošto – Dom pamięci Franciszka II Rakoczego”; „Koszary Malinowskiego”; „Kilka budynków Ľudovíta Oelschlägera”; „Centrum kultury – Kunsthalle”. Studentów uczących się w Koszycach pytano również o to, czy wśród zabytkowych budowli miasta są takie, które uważają za będące w złym stanie. Zaprzeczyły 33 osoby, a 53 badanych odpowiedziało „Trudno powiedzieć”. Twierdząco odpowiedziało 27 osób, równocześnie wskazując na następujące obiekty: „Katedra św. Elżbiety”; „Stary ratusz (Historická Radnica)”; „Kaplica św. Michała”; „Pałac Jakuba”; „Wieża (dzwonnica) katedry”; „Niektóre budynki mieszkalne”; „Stary szpital”; „Kamienice”; „Teatr narodowy”; „Klasztor za hotelem Centrum”; „Miejski basen”; „Synagoga”; „Zabytki secesyjne”; „Koszary Malinowskiego”.

W dalszej kolejności pytano respondentów, czy istnieje zabytek, który można by uznać za symbol Koszyc? Pytanie miało na celu zidentyfikowanie obiektu o specjalnym znaczeniu dla miasta. Nierzadko taką funkcję pełnią tzw. „land marki” (Bańka, 2002). Tylko jedna osoba odpowiedziała negatywnie i zaledwie siedem nie było w stanie udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Pozostałe 104 osoby badane odpowiedziały twierdząco, wskazując na następujące obiekty: „Katedra św. Elżbiety”; „Teatr”; „mieszkańówka w parku”, „budynek Urzędu Miejskiego Koszyc”.

W kolejnym, czwartym pytaniu respondenci byli proszeni o wyrażenie opinii, czy „robi się dużo, raczej dużo, raczej mało czy też mało, aby chronić zabytki miasta”. Rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 1.

and others (Gosztyła, Gosztyła and Pásztor, 2014; Gosztyła and Gosztyła, 2016), which enables us to compare the obtained results to the results of previously completed research projects.

RESULTS

In the first place, the respondents were asked what determines the cultural character of Kosice. It was an open-end question. The answers given can be divided into two categories. The first category are general answers, like for example: „Historic buildings, folklore”; „Old streets, buildings with history and architecture from the previous century”. The second category consisted of the answers pointing at particular buildings in the city: „St. Elisabeth Cathedral”; „St. Urban’s Tower”; „Town Hall”; „Prison”; „Kulturpark”. Also, one answer was noted, according to which „Kosice does not present itself as the typical cities in central Europe in the sense of deeper history, no coherent identity of the city can be found.”.

The second question was: „Among the historical buildings that you know in Kosice, are there any buildings that are well-preserved”? Eight respondents answered in the negative, 35 respondents did not have a clear opinion („Hard to say”), 68 respondents answered in the positive. These people specified the following buildings: „St. Elisabeth Cathedral”; „Theatre in Kosice”; „House of Art”; „Tenement houses in Hlavna Street”; „The East Slovak Museum”; „Rodošto – Memorial House of Francis II Rakoczi”; „Malinowski Barracks”; „Several buildings by Ľudovít Oelschläger”; „Centre of Culture – Kunsthalle”. Students from Kosice were also asked, if among the historical buildings of the city, there are also such buildings that they considered to be in a bad condition. 33 people answered in the negative, and 53 respondents answered „Hard to say”. Affirmative answers were given by 27 people, who indicated the following buildings: „St. Elisabeth Cathedral”; „Old Town Hall (Historická Radnica)”; „St. Michael Chapel”; „Jacob’s Palace”; „Tower (bell tower) of the cathedral”; „Some of the residential buildings”; „Old hospital”; „Tenement houses”; „The State Theatre”; „Cloister behind Hotel Centrum”; „Town swimming-pool”; „Synagogue”; „Art Nouveau monuments”; „Malinowski Barracks”.

Subsequently, the respondents were asked if there was a monument that might be considered as the symbol of Kosice? This question’s aim was to identify the building that was of special meaning to the city. Frequently, so called „land mark buildings” have this function (Bańka, 2002). Only one person answered in the negative, and only seven respondents were not able to give a clear answer. The remaining 104 respondents answered in the affirmative, pointing at the following buildings: „St. Elisabeth Cathedral”; „Theatre”; „the residential complex in the park”, „the building of Kosice Town Hall”.

In the following, fourth question, the respondents were asked to express their opinion, if „there is a lot, quite a lot, quite little, or little done in order to protect

Tab. 1. Zestawienie udzielanych przez respondentów ($N = 114$) odpowiedzi na pytanie: *Jak Pan(i) uważa, czy robi się dużo, raczej dużo, raczej mało czy też mało, aby chronić zabytkowe zabudowania miasta?*

Opinia	L.	%
dużo	3	2,63
raczej dużo	49	42,98
raczej mało	34	29,83
mało	13	11,40
trudno powiedzieć	15	13,16

Nieznaczna większość badanych (45,61%) uważała, że robi się dużo, aby chronić zabytkowe zabudowania Koszyc. Odmienne zdania było 41,23% respondentów, którzy udzielili odpowiedzi negatywnych. Około 13% studentów nie było w stanie udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Należy podkreślić, że opinie te należy traktować z ostrożnością, ponieważ zaledwie 10 osób (ok. 9% badanych) potrafiło wymienić jakiejkolwiek działania podjęte na rzecz ochrony zabytków miasta. Nawet w tej nielicznej grupie pojawiały się ogólnikowe odpowiedzi, jak np. „naprawa i konserwacja budynków”; „zarządzenia i ustawy”; „renowacja”; „urząd ochrony zabytków”; „urząd głównego architekta”; „organizacja UNESCO”. Odpowiedzi wskazujące na większą świadomość problemu brzmiały: „Renowacja katedry św. Elżbiety”; „Renowujemy nasz dom – projekt Ministra Kultury”; „regulacja zabudowy i zakaz stawiania supermarketów na terenie Starego Miasta”. W dalszej kolejności grupa respondentów, która знаła jakiejkolwiek działania na rzecz ochrony zabytków Koszyc była pytana o to, które wykonane rekonstrukcje (odtworzenia) obiektów zabytkowych w Koszycach ocenia najwyżej. Proszono o podanie trzech przykładów. Studenci wymienili następujące obiekty: katedrę św. Elżbiety, kaplicę św. Michała, Stare Miasto, muzeum techniki, małą scenę, Kulturpark, bibliotekę, zamek Koszyc, koszary Koszyc, teatr, dworzec kolejowy, Centrum kultury – Kunsthalle, synagogę, hotel Slavia, Muzeum Wschodniosłowackie, wieżę Urbana oraz kościół protestantów.

Pytanie siódme ankiety brzmiało: *Jak Pan(i) uważa, czy w zespole Starego Miasta Koszyc mogą być budowane hipermarkety i centra handlowe?* Rozkład odpowiedzi był następujący: 104 osoby (91% badanych) odpowiedziało przecząco, zaledwie pięć (ok. 4%) twierdząco, cztery osoby (3,5%) nie miały zdania. Jedna osoba nie udzieliła żadnej odpowiedzi.

Kolejne pytanie dotyczyło potrzeb miasta, które respondent uważa za najważniejsze. Pytanie miało charakter półotwarty – oprócz określonych możliwości, respondent mógł wpisać własną propozycję oraz wybrać od jednej do trzech odpowiedzi. W opracowanej kafeterii występowała ochrona zabytków, celem diagnozy, jak wysoko studenci lokują tego typu działania w hierarchii istotnych potrzeb miasta. Uzyskane wyniki ilustruje rycina 1.

Badani studenci, jako najważniejszą potrzebę miasta najczęściej wybierali „usprawnienie transportu i komunikacji” (71 wskazań), a następnie: „tworzenie nowych

the city’s monuments”. Table 1 presents the distribution of answers.

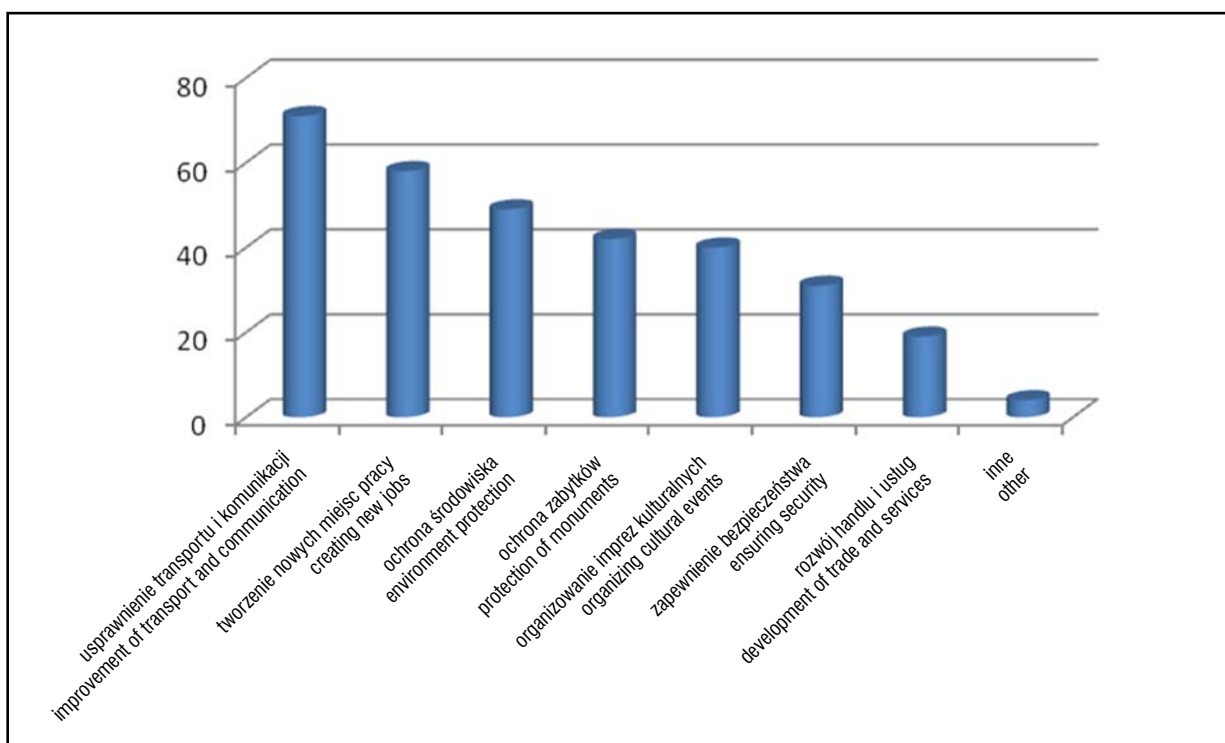
Tab. 1. Summary of replies given by the respondents ($N = 114$) to the question: *In your opinion, is there a lot, quite a lot, quite little, or little done in order to protect historical buildings of the city?*

Opinion	No.	%
a lot	3	2,63
quite a lot	49	42,98
quite little	34	29,83
little	13	11,40
hard to say	15	13,16

A slight majority of the respondents (45,61%) thought that there was a lot done in order to protect the historical buildings in Kosice. 41,23% of the respondents held the opposite view, as they answered in the negative. About 13% of the students were unable to give a clear answer. It should be underlined that these opinions should be treated carefully, because only 10 people (about 9% of the respondents) were able to list the actions aimed at protection of the city’s monuments. Even in this small group, very general answers appeared, like for example: „repair and conservation of buildings”; „regulations and laws”; „renovation”; „Heritage Monuments Protection Office”; „chief architect office”; „UNESCO organization”. The answers suggesting broader knowledge of the problem were: „Renovation of St. Elisabeth Cathedral”; „Renovating our house – project of the Minister of Culture”; „regulation of the construction and prohibiting to build supermarkets in the area of the Old Town.”. In the next step, the respondents who had knowledge about any actions taken in order to protect the monuments in Kosice were asked, which completed reconstructions (recreations) of historical buildings in Kosice they most highly valued. They were asked to give three examples. The students listed the following buildings: St. Elisabeth Cathedral, St. Michael’s chapel, Old Town, Slovak Technical Museum, Mala Scena (small stage), Kulturpark, the library, Kosice Castle, Kosice Barracks, Theatre, railway station, Centre of Culture – Kunsthalle, synagogue, Hotel Slavia, The East Slovak Museum, St. Urban’s Tower, and the protestants’ church.

Question number seven in the survey was: *In your opinion, can hypermarkets and shopping centers be built in Kosice Old Town area?* The distribution of answers was as follows: 104 people (91% of respondents) answered in the negative, only five (about 4%) answered in the affirmative, four people (3,5%) had no opinion. One person did not reply to this question.

The following question was related to the needs of the city, which the respondents thought were the most important. The question was semi-open-ended – apart from the defined possibilities, the respondent could write their own suggestions, and choose from one up to three answers. The answer choices included protection of monuments, in order to check how high the students locate this kind of actions in the hierarchy of significant city needs. The obtained results are illustrated in figure 1.

Ryc. 1. Częstość wskazań potrzeb miasta, które respondenci (N = 114) uznali za najważniejsze

Fig. 1. The frequency of indicating the city needs, which respondents (N = 114) decided to be the most important

miejsce pracy” (58 wskazań); „ochrona środowiska” (49 wskazań); „ochrona zabytków” (42 wskazania); „organizowanie imprez kulturalnych” (40 wskazań); „zapewnienie bezpieczeństwa” (31 wskazań); „rozwój handlu i usług” (19 wskazań) oraz „inne” (4 wskazania). W ramach tej ostatniej kategorii badani udzielili następujących odpowiedzi: „ścieżki rowerowe”; „znalezienie tożsamości miasta”; „ulepszenie przestrzeni publicznych, ruchu pieszego”; „promocja historycznej tkanki miasta”.

Podobną formę i – ogólniej – założenie przyjęto w przypadku pytania dziewiątego. Brzmiało ono: *Na jakie dziedziny życia miejskiego powinny być przeznaczane środki budżetowe miasta w pierwszej kolejności?* Pytanie było półotwarte, w sprecyzowanej kafeterii zamieszczono opcję „kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego”. Wyniki ilustruje rycina 2.

Najczęściej wybieraną dziedziną była „służba zdrowia” (65 wskazań), a następnie: „kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego” (55 wskazań), „oświata i wychowanie” (50 wskazań), „transport i łączność” (44 wskazania), „kultura fizyczna i sport” (34 wskazania), bezpieczeństwo publiczne (26 wskazań), „opieka społeczna” (20 wskazań), gospodarka mieszkaniowa (15 wskazań) oraz inne (4 wskazania). W ramach tej ostatniej kategorii pojawiły się następujące wypowiedzi: „nauka i technika”; „organizowanie konkursów architektonicznych” oraz „wszystkie działania – równy podział środków” (dwie odpowiedzi).

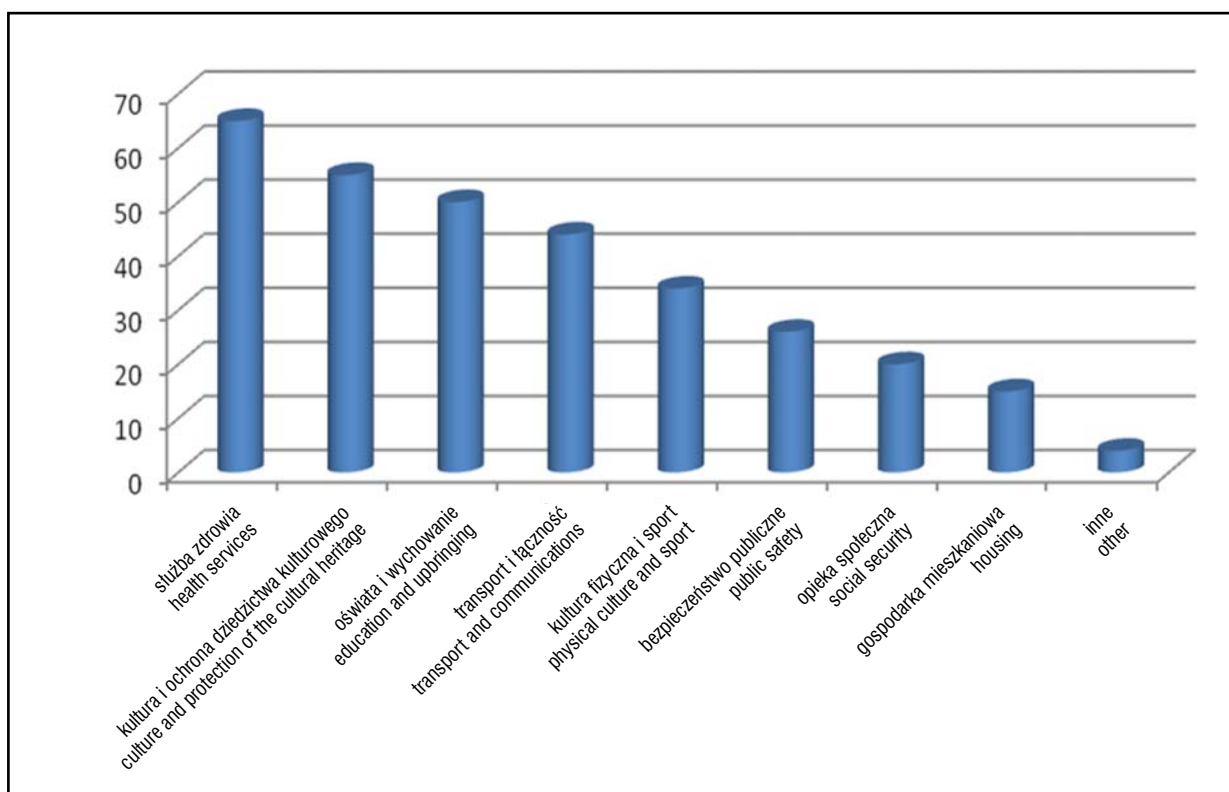
Z uwagi na to, że środki kierowane na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego mogą być przeznaczane na różne możliwości, studentów pytano, na co powinny być przeznaczane w pierwszej kolejności.

The surveyed students most frequently chose „improvement of transport and communication” as the most important city need (71 indications), then: „creating new jobs” (58 indications); „environment protection” (49 indications); „protection of monuments” (42 indications); „organizing cultural events” (40 indications); „ensuring security” (31 indications); „development of trade and services” (19 indications) and „other” (4 indications). Within the last category, the respondents gave the following answers: „bike paths”; „finding the city’s identity”; „improving the public spaces for pedestrian traffic”; „promoting the historical urban tissue”.

Similar form and – more generally – assumption was taken in case of the ninth question, which was: *On which areas of life should the city’s budgetary resources be spent in the first place?* The question was semi-open-ended, the specified answer choices included the option „culture and protecting the cultural heritage”. The results are illustrated in figure 2.

The most frequently chosen area was „health services” (65 indications), then: „culture and protection of the cultural heritage” (55 indications), „education and upbringing” (50 indications), „transport and communications” (44 indications), „physical culture and sport” (34 indications), „public safety” (26 indications), „social security” (20 indications), housing (15 indications) and „other” (4 indications). Within the last category the answers were as follows: „science and technology”; „organizing architectural competitions” and „all the actions above – equal distribution of resources” (two answers).

Considering that the funds channeled to culture and protection of the cultural heritage could be allocated in many different ways, the students were asked,

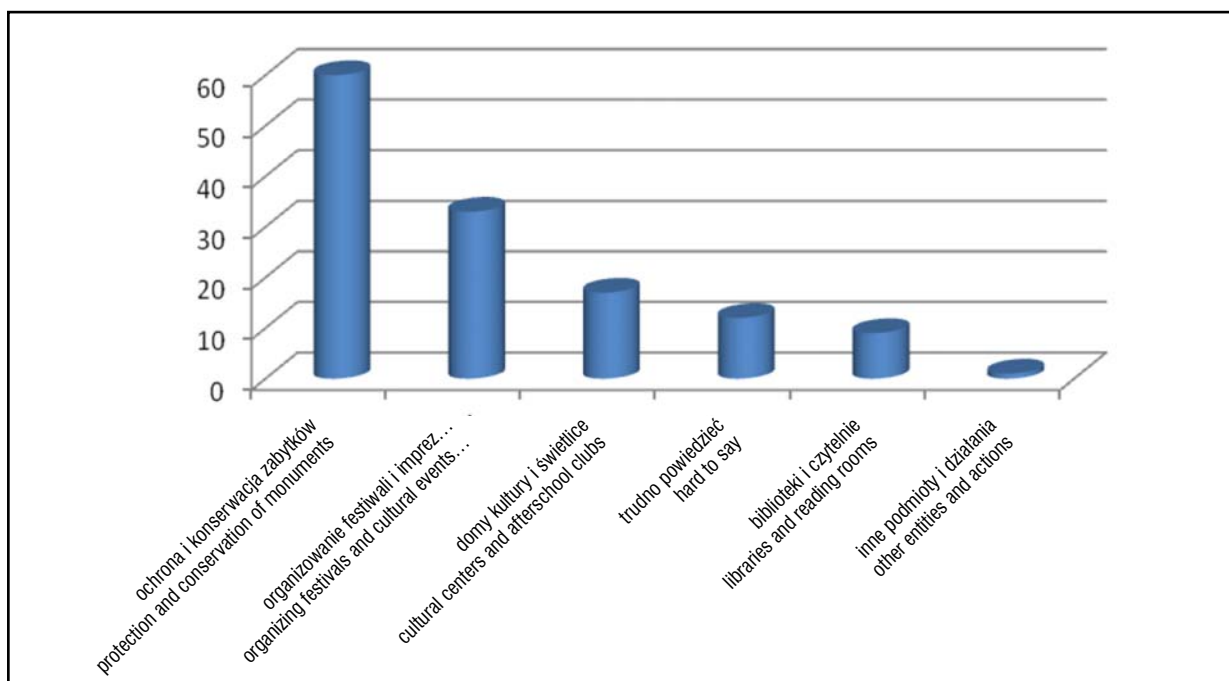

Ryc. 2. Częstość wskazań określonych dziedzin życia miejskiego, na które – zdaniem respondentów ($N = 114$) – powinny być przeznaczane środki budżetowe miasta w pierwszej kolejności.

Fig. 2. The frequency of indicating particular city life areas, on which – according to the respondents ($N = 114$) – the city's budgetary resources should be spent in the first place

Pytanie miało charakter półotwarty – oprócz wymienionych opcji, osoba badana miała możliwość wpisać własną propozycję. Istniała też możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi. Uzyskane wyniki ilustruje rycina 3.

where the funds should be allocated in the first place. The question was semi-open-ended – apart from the listed options, the respondent had the possibility to write their own suggestions. Also, it was possible to

Ryc. 3. Częstość wskazań określonych działań bądź obiektów, na które, zdaniem badanych, powinny być kierowane w pierwszej kolejności środki finansowe przeznaczone na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego

Fig. 3. The frequency of indicating particular actions or objects, to which, according to the respondents, funds allocated for culture and the protection of the cultural heritage, should be channeled in the first place

Ochrona i konserwacja zabytków została uznana za priorytet (60 wskazań), jeśli chodzi o podział środków finansowych z obszaru kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego. W dalszej kolejności studenci wskazywali na następujące działania bądź obiekty: organizowanie festiwałów i imprez kulturalnych promujących miasto (33 wskazania), domy kultury i świetlice (17 wskazań) oraz biblioteki i czytelnie (9 wskazań). Jedna osoba wybrała opcję „inne podmioty i działania”, nie precyzując swojej wypowiedzi, a dwanaście osób odpowiedziało „trudno powiedzieć”.

Pytanie kolejne poruszało kwestię źródeł finansowania ochrony zabytków Koszyc. Uzyskane odpowiedzi zestawiono w tabeli 2.

Tab. 2. Zestawienie udzielanych przez respondentów (N = 114) odpowiedzi na pytanie: *Kto – Pana (-ni) zdaniem – powinien dotować ochronę zabytków Koszyc?*

Opinia	L.	%
administracja rządowa	25	21,93
administracja samorządowa	8	7,02
zarówno administracja rządowa jak i samorządowa	73	64,04
inne podmioty	8	7,01

Większość badanych osób (64 %) opowiedziała się za finansowaniem ochrony zabytków miasta zarówno przez administrację rządową, jak i samorządową. Co piąta osoba badana postulowała finansowanie wyłącznie przez administrację rządową, a 7% – przez administrację samorządową. Podobnie, 7% wspominało o innych podmiotach, nie precyzując swojej wypowiedzi.

Pytanie kolejne, dwunaste, miało charakter otwarty i brzmiało: *Czy zna Pan(i) jakiekolwiek działania na rzecz promowania dziedzictwa kulturowego Koszyc?* W przypadku odpowiedzi twierdzącej respondenci byli proszeni, żeby wymienić tego typu działania. Większość, tj. 80 osób (70,18 % ogółu badanych) udzieliła odpowiedzi negatywnej, a 13 (11,4 %) nie odpowiedziało w ogóle. Jedynie 21 osób (18,42 %) zadeklarowało znajomość rzeczonych działań i inicjatyw. Niemniej, w wielu przypadkach respondenci ci udzielali dosyć powierzchownych odpowiedzi, np. „różne imprezy kulturalne” bądź „wycieczki z przewodnikiem”. Z odpowiedzi wskazujących na większą świadomość tego typu inicjatyw warto wymienić „projekty Wydziału Sztuk Pięknych”, „Koszycką Białą Noc” oraz przyznanie Koszyc tytułu Europejskiej Stolicy Kultury w roku 2013.

Oprócz diagnozy wiedzy respondentów, dotyczącej działań promujących dziedzictwo kulturowe Koszyc, badania miały na celu również ujęcie ich opinii odnośnie do inicjatyw, które należałoby podjąć w celu propagowania i ochrony dziedzictwa kulturowego miasta. Pytanie dotyczące tej kwestii miało charakter otwarty. Uzyskano odpowiedzi dające się zaliczyć do dwóch ogólnych kategorii. Pierwsza kategoria odpowiedzi postulowała zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony

choose more than one answer. The obtained results are illustrated in figure 3.

Protection and conservation of monuments was considered a priority (60 indications), when it comes to distribution of funds from the area of culture and protection of the cultural heritage. Further on, the students indicated the following actions or objects: organizing festivals and cultural events that promote the city (33 indications), cultural centers and afterschool clubs (17 indications), libraries and reading rooms (9 indications). One person chose the option „other entities and actions” without specifying their answer, and twelve people replied „hard to say”.

The following question referred to the issue of sources of financing the protection of monuments in Kosice. The obtained answers are presented in table 2.

Tab. 2. A summary of the respondents' (N = 114) replies to the question: *According to you – who should subsidize the protection of monuments in Kosice?*

Opinion	No.	%
government administration	25	21,93
local government administration	8	7,02
both government and local government administration	73	64,04
other entities	8	7,01

The majority of respondents (64 %) came out in favour of financing protection of the city's monuments both by government administration and local government administration. One person in five postulated the financing entirely by government administration, and 7% – by local government administration. Similarly, 7 % mentioned other entities, without specifying their answer.

The following, twelfth question (open-ended) was: *Do you know any actions taken in order to promote the cultural heritage of Kosice?* In case of answering in the affirmative, the respondents were asked to list this type of actions. The majority, that is 80 people (70,18 % of the respondents) answered in the negative, and 13 (11,4 %) did not reply at all. Only 21 people (18,42 %) declared to have knowledge of those actions and initiatives. However, in many cases these respondents replied in a rather superficial manner, for example: „various cultural events”, or „guided tours”. Out of the answers showing greater awareness of this type of initiatives, the following ones are worth mentioning: „projects of the Faculty of Fine Arts”, „White Night in Kosice” and awarding Kosice the title of European Capital of Culture in 2013.

Apart from the diagnosis of the respondents' knowledge regarding the actions to promote the cultural heritage of Kosice, the research also aimed at getting their opinions regarding the initiatives, which should be taken in order to promote and protect the city's cultural heritage. The question regarding this issue was open-ended. The obtained answers could fall into two

dziedzictwa kulturowego Koszyc, m.in. z wykorzystaniem w tym celu mediów i instytucji edukacyjnych. Druga kategoria dotyczyła racjonalnego finansowania tego typu inicjatyw, m.in. poprzez ogłaszanie publicznych konkursów architektonicznych. W nawiązaniu do powyższych kwestii studenci byli również pytani o to, jakich nowych inwestycji potrzebują Koszyce. Otrzymane odpowiedzi wskazują na następujące potrzeby:

- rozwój ścieżek rowerowych, wdrożenie projektu „elektrower”, troska o bezpieczeństwo rowerzystów;
- więcej parków i obszarów zieleni miejskiej;
- promowanie historycznej wartości Koszyc, głównie poprzez rozwój turystyki, ochronę zabytków i tworzenie domów kultury;
- usprawnienie transportu;
- stwarzanie możliwości spędzania wolnego czasu w przestrzeni publicznej dla matek z dziećmi, np. poprzez utworzenie centrum zabaw dla dzieci;
- rozwój nauki i sportu, m.in. poprzez organizowanie imprez o tym charakterze;
- rozwój opieki społecznej i służby zdrowia.

Pytanie ostatnie poruszało kwestię własności obiektów zabytkowych miasta. Brzmiało ono następująco: *Przypuśćmy, że na terenie Koszyc znajduje się zabytkowy obiekt, należący do Skarbu Państwa, który chcą przejąć na własność następujące podmioty: lokalne władze gminne, prywatny właściciel mieszkający w Koszycach, prywatny właściciel mieszkający poza Koszycami, ale na Słowacji oraz prywatny właściciel zza granicy. Wszyscy zainteresowani gwarantują odbudowę i utrzymanie obiektu. Jak Pan(i) uważa, czy może on zostać przekazany któremuś z ubiegających się o to podmiotów, czy też powinien pozostać własnością Skarbu Państwa?* Rozkład uzyskanych odpowiedzi zebrano w tabeli 3.

Tab. 3. Opinie respondentów (N = 114) dotyczące własności zabytkowego obiektu znajdującego się na terenie Koszyc

Decyzja	TAK		NIE	
	L.	%	L.	%
powinien pozostać własnością Skarbu Państwa	47	41,23	60	52,63
może zostać przekazany lokalnym władzom gminnym	69	60,53	39	34,21
może zostać przekazany prywatnemu właścicielowi z Koszyc	47	41,23	60	52,63
może zostać przekazany prywatnemu właścicielowi mieszkającemu poza Koszycami, ale na Słowacji	34	29,82	70	61,40
może zostać przekazany prywatnemu właścicielowi zza granicy	24	21,05	82	71,93

Większość osób badanych (60,5%) opowiedziała się za przekazaniem obiektu lokalnym władzom. W dalszej kolejności studenci akceptowali następujące rozwiązania:

main categories. The first category of answers postulated increasing of the public awareness in the field of protecting the cultural heritage of Kosice, among others, by using media and educational institutions. The second category concerned the well-balanced financing of this type of initiatives, for example, by organizing public architectural competitions. With reference to the issues above, the students were also asked, what new investments Kosice needed. The obtained answers indicate the following needs:

- developing bike paths, implementing the project „electrobike”, concern for bikers’ safety;
- more parks and urban green spaces;
- promoting the historical value of Kosice, mainly by developing tourism, protecting the monuments and establishing culture centers;
- improvement of transport;
- creating the possibility of spending free time in public space for mothers with children, for example by establishing playground centers for children;
- developing science and sport, for example by organizing events of this nature;
- developing the systems of social security and health care.

The final question addressed the issue of the city’s historical buildings ownership. The question was as follows: *Let us assume that there is a historical building in Kosice, which belongs to The State Treasury, and which the following entities wish to take over: local municipal authorities, a private owner living in Kosice, a private owner living outside Kosice, but in Slovakia, and a private owner from abroad. All of them guarantee to restore and maintain the building. In your opinion, can it be handed over to any of the entities that put in for that, or should it remain the property of The State Treasury?* The distribution of answers is presented in Table 3.

Tab. 3. Opinions of the respondents (N = 114) regarding the ownership of a historical building located in Kosice

Decision	YES		NO	
	No.	%	No.	%
it should remain the property of The State Treasury	47	41,23	60	52,63
it can be handed over to local municipal authorities	69	60,53	39	34,21
it can be handed over to a private owner from Kosice	47	41,23	60	52,63
it can be handed over to a private owner from outside Kosice, but from Slovakia	34	29,82	70	61,40
It can be handed over to a private owner from abroad	24	21,05	82	71,93

The majority of the respondents (60,5%) was in favour of handing over the building to local municipal authorities. Subsequently, the students approved

obiekt pozostaje własnością Skarbu Państwa – 41,23%; zostaje przekazany prywatnemu właścicielowi z Koszyc – również 41,23%; zostaje przekazany prywatnemu właścicielowi mieszkającemu poza Koszycami, ale na Słowacji – 29,82%, wreszcie zostaje przekazany prywatnemu właścicielowi zza granicy – 21,05%.

DYSKUSJA

1. Osoby studiujące w Koszycach mają małą świadomość i dosyć powierzchowną wiedzę dotyczącą działań podejmowanych na rzecz ochrony zabytków miasta oraz inicjatyw związanych z promowaniem jego dziedzictwa kulturowego. Zaledwie 10 osób, spośród 114 badanych, potrafi wymienić jakiegokolwiek działania podjęte na rzecz ochrony zabytków Koszyc i tylko 21 osób deklaruje znajomość działań i inicjatyw związanych z promowaniem dziedzictwa kulturowego miasta.

2. Badani studenci prezentują zróżnicowane opinie odnośnie do utrzymania obiektów zabytkowych miasta i działań na ich rzecz. Ten sam obiekt, katedra św. Elżbiety, jest wymieniany jako przykład zabytku utrzymanego w dobrym stanie oraz egemplifikacja zabytku utrzymanego w stanie złym. Nieznaczna większość respondentów – 52 osoby – uważa, że robi się dużo, aby chronić zabytkowe zabudowania Koszyc, podczas gdy odmiennego zdania jest 47 badanych. Z uwagi na to, że badanymi byli studenci Wydziału Architektury i Budownictwa, zaskakującym jest fakt, że 15 osób (13% ogółu badanych) nie jest w stanie udzielić jednoznacznej odpowiedzi.

3. Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego plasuje się wysoko (druga pozycja – po służbie zdrowia), jako dziedzina, na którą powinny być przeznaczane środki z budżetu Koszyc. W ramach tej dziedziny, zdaniem badanych, w pierwszej kolejności należy finansować ochronę i konserwację zabytków. Niemniej jednak, jeśli chodzi o wskazywane przez respondentów najpilniejsze potrzeby miasta, ochrona zabytków zajmuje dopiero czwartą lokatę, po takich priorytetach, jak usprawnienie transportu i komunikacji, tworzenie nowych miejsc pracy oraz ochrona środowiska. Można zatem przyjąć, że przekonania i postawy badanych studentów dotyczące troski o dziedzictwo kulturowe Koszyc oraz ochrony zabytków miasta są niespójne, a widać to zwłaszcza wtedy, gdy zestawia się wnioski sformułowane w niniejszym punkcie, z wnioskami zawartymi w punkcie 1.

4. Większość osób badanych opowiada się za finansowaniem ochrony zabytków miasta zarówno przez administrację rządową, jak i samorządową, ale wolałyby, aby obiekty zabytkowe były własnością władz lokalnych.

5. Uzyskane wyniki można porównać z rezultatami wcześniejszych badań (Gosztyła, Gosztyła i Pásztor 2014), które były realizowane m.in. w Koszycach. Podobnie jak we wspomnianym projekcie, najczęściej wymienianym zabytkiem, który zdaniem respondentów można by uznać za symbol Koszyc, jest katedra

the following solutions: – the building remains the property of The State Treasury – 41,23%; it is handed over to a private owner from Kosice – also 41,23%; it is handed over to a private owner from outside Kosice, but from Slovakia – 29,82%, lastly it is handed over to a private owner from abroad – 21,05%.

DISCUSSION

1. Students in Kosice have little awareness and quite superficial knowledge of the actions taken in order to protect the city's architectural monuments and the initiatives related to promoting its cultural heritage. Only 10 out of 114 respondents could list any actions whatsoever, taken in order to protect architectural monuments in Kosice, and only 21 people declared knowledge of the actions and initiatives taken in order to promote the city's cultural heritage.

2. The surveyed students present diverse opinions regarding the maintenance of the city's historical buildings and the actions for their benefit. The same building, which is St. Elisabeth Cathedral, is given as an example of a historical building that is well-preserved, and as an exemplification of a historical building that is in a bad condition. A slight majority of respondents – 52 people think that a lot is being done in order to protect architectural monuments in Kosice, whereas 47 respondents present the opposite opinion. Considering the fact that the respondents were students of the Faculty of Architecture and General Building, it is surprising that 15 people (13% of the respondents) is not able to give a clear answer.

3. Culture and protection of the cultural heritage is highly ranked (the second place – after health service), as the area where budgetary resources of Kosice should be allocated. Within this area, according to the respondents, the protection and conservation of architectural monuments should be financed in the first place. Nevertheless, as far as the most important city needs indicated by the respondents are concerned, protection of architectural monuments holds the fourth position, following such priorities as: improving transport and communication, creating new jobs, and protecting the environment. Therefore, it can be assumed that the surveyed students' beliefs and attitudes concerning care for the cultural heritage of Kosice and protection of the city's historical buildings are inconsistent, and it is visible especially when we compare the conclusions formulated in this point to the conclusions presented in point 1.

4. The majority of the respondents was in favour of financing protection of the city's architectural monuments both by government authorities and local government authorities, but they would prefer that the historical objects were the property of local authorities.

5. The obtained results are comparable to the results of the previous research (Gosztyła, Gosztyła and Pásztor 2014), which was conducted in Kosice (among others). As in the project mentioned above, the monument that was indicated most often as the symbol of Kosice, ac-

św. Elżbiety. Obiekt ten pojawia się również jako egemplifikacja specyfiki kulturowej miasta oraz przykład budowli utrzymanej zdaniem jednych w dobrym, a zdaniem drugich – w złym stanie. Świadczy to o wyjątkowej pozycji katedry w świadomości społecznej. W porównaniu do poprzednich badań nieco więcej studentów uznaje, że robi się dużo i raczej dużo, aby chronić zabytkowe zabudowania Koszyc (w poprzednim projekcie było to niecałe 37% badanych, obecnie jest to ponad 45%) oraz uważa, że środki budżetowe miasta w pierwszej kolejności powinny być kierowane na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego (awans z lokaty czwartej na drugą, jeśli chodzi o częstość wskazań istotnych dziedzin życia miejskiego). Trzeba jednak zauważyć, że mniej osób jest w stanie wymienić tego typu działania (spadek z 21% do 9% ogółu badanych). Opinie dotyczące dotowania oraz kwestii własności obiektów zabytkowych Koszyc nie ulegają zmianie.

According to the respondents, was St. Elisabeth Cathedral. This object also appears as the exemplification of cultural character of the city, and an example of a building maintained in a good condition according to some, and in a bad condition according to others. This demonstrates the Cathedral's taking special place in public awareness. In comparison with the previous research, a bit more students acknowledge that a lot and quite a lot is being done in order to protect historical buildings in Kosice (in the previous research it was almost 37% of the respondents, now it is more than 45%) and more students believe that the city's budgetary resources in the first place should be channeled into culture and protection of cultural heritage (rise from the fourth to the second position, regarding the frequency of indicating significant areas of city life). However, it should be noted that fewer people are able to list this type of actions (drop from 21% to 9% of the respondents). The opinions regarding subsidization and the issues connected with ownership of historical buildings in Kosice, remain unchanged.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Bańka A. (2002) Społeczna psychologia środowiskowa. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, 2002.
- [2] Gosztyła M. (2006) Przemiany idei i metod konserwatorskich w latach 1863–2003 na przykładzie zabytków architektury województwa podkarpackiego. Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów, 2006.
- [3] Gosztyła M., Gosztyła T., Pásztor P. (2014) Students' Opinions and Attitudes towards Protection and Conservation of Historical Urban Architecture of Koszyce, Rzeszów and Jarosław. Transactions of the Universities of Košice 2014;4:6-20.
- [4] Gosztyła M., Gosztyła T. (2016). Współczesna architektura Rzeszowa w opiniach osób mieszkających i studiujących w Rzeszowie [w druku].

Streszczenie

Celem badań była próba ujęcia opinii osób studiujących w Koszycach, dotyczących stanu utrzymania zabytkowych zabudowań miasta, kwestii ich własności, działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego Koszyc oraz źródeł ich finansowania. W badaniach udział wzięło 114 osób, studentów Wydziału Architektury oraz Wydziału Budownictwa Technická Univerzita w Koszycach. Uzyskane odpowiedzi pozwalają ocenić, jaki jest stan świadomości, wiedza oraz zainteresowania studentów, dotyczące kluczowych kwestii związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego Koszyc, a zwłaszcza zabytkowych budowli miejskich.

Abstract

The aim of the research was an attempt to formulate the opinions of people studying in Kosice, regarding the condition of historical buildings of the city, question of their ownership, actions related to protection of the cultural heritage of Kosice, and sources of their financing. A total of 114 respondents were surveyed, they were students of the Faculty of Architecture and the Faculty of General Building of Technická Univerzita in Kosice. On the basis of the replies received, it is possible to assess the state of awareness, knowledge and interests of the students, concerning key issues connected with protection of the cultural heritage of Kosice, especially the historical urban architecture.